

SZABADVÁRY FERENC*

Görgey Artúr, a nemzeti indikátor

Gondolom úgy találják tisztelt hallgatóim, hogy furcsa és talányos előadásomnak címe. Majd hamarosan kiderül, hogy mit rejt. „Indikátor” gyakran használt jelző, valamit jelez, valami változást, többnyire a tudományok és technika területén, mint például a kémiában az indikátorok jelzik színváltozással, hogy valamilyen anyag savas vagy lúgos. De a társadalomban is vannak indikátorok, változásjelzők. Mint például **Görgey Artúr**, nem is annyira az élő, mint inkább a holt. De mielőtt erre rátérnék, beszélnem kell magáról Görgeyről és életpályájáról. Röviden teszem, mert hiszen Görgey Artúrról nagyon sokat írtak, pro és kontra már életében, még többet azonban halála óta.

A Görgey család régi, mondhatnám nagyon régi családja történelmünknek. A legelső írásbeli adat **IV. Béla** király korából származik. Ebben a király megerősíti régebbi szepességi nemességüket, s erdőséget adományoz Jordán nevű ősüknek, a tatárjárás alatt kifejtett, sok ezer magyart megmentő tevékenységéért. Azóta is mindig valamilyen hasznos közéleti szolgálatot láttak el a Görgey utódok, de ritkán országosat, inkább megyeit vagy katonait. Több alispán volt Görgey. A Fekete város című jól ismert, sikeres filmben is egy Görgey volt a főszereplő, az alispán. Édesapám mellett hunyt el az első világháború orosz frontján golyótól találva legjobb barátja, Görgey huszárhadnagy. S napjainkban is sok területen tevékeny a valahogyan máig is lelkiileg magát a Felvidékhez tartozónak érző család, mint arról kitűnő kortárs írónk, **Görgey Gábor** emlékezik ragyogó „*Volt egyszer egy Felvidék*” című könyvében (1989).

Az 1818. január 30-án Toporcon született Görgey Artúr mindössze egy éves közszereplése azonban kitörölhetetlen országunk történelméből. Édesapja katonai pályát szánt neki, jöllehet ő egyáltalán nem lelkesedett ezért. Az apa akarata győzött, s a fiú 14 éves korában a nagy múltú tullni utásztiszt iskolában kezdte meg katonai pályafutását, 18 évesen egy gyalogezredhez került, majd a nádori huszárezrednél szolgált főhadnagyként. Apja halála után 1845-ben kilépett a hadseregből és beiratkozott a prágai egyetemre, ahol kémiát tanult. **Redtenbacher** professzor mellett dolgozott, aki nagyon megkedvelte. Redtenbacher a zsírsavak még akkor nagyon tisztázatlan kutatásával foglalkozott és ebbe vont a bele az új segítő erőt. Kétéves kutatómunka után Görgey egy új módszert dolgozott ki az egymáshoz igen hasonlatos zsírsavak szétválasztására bárium-sóik különböző oldékonysága alapján, és ennek során fedezett fel, jobban mondva választott le egy addig nem tisztázott 12 szénatomos zsírsavat, a laurinsavat a kókuszolajból. Ezt azóta is elsősorban a szappangyártáshoz használják, mert rendkívül nagy e zsírsavnak a habzóképesége.

* Országos Műszaki Múzeum, 1117 Budapest, Kaposvár utca 13–15.

Eredményeiről és eljárásáról közleményt írt, melyet az osztrák Császári Tudományos Akadémia elfogadott közlésre. Megjelent 1848-ban. (Megjegyzem itt, hogy az Osztrák Császári Tudományos Akadémia fiatalabb a mi akadémiánknál, csak 1847-ben alakult.) Később a cikket átvette és közölte a Liebigs Annalen című folyóirat is, amely viszont akkor valóban a kémia legismertebb és legolvasottabb kiadványa volt. Ez a közlés elég szép eredmény egy fiatal kémikusnak. Szép jövőre volt kilátása a kémiában. Professzora elintézte, hogy tanársegédi állás várja a lemergi (ma Lvov) egyetem kémiai tanszékén. Ám a reményteljes fiatalember nem így döntött. 1848 tavaszelőjén nőül vett egy francia hölgyet, Redtenbacher professzor sógornőjének társalkodónőjét. (Mert akkoriban ilyen állás is volt jobb házakban.) Lemberg helyett hazatért. Ekkor itthon már túl voltunk március 15-én Pesten átutazván felkereste **Eötvös József** kultuszminisztert. Valószínűleg hazai kémiai katedrát szeretett volna kapni, valószínűleg az Ipartanodáét, mert annak kémiatanára, **Nendtvich Károly** közben átment az egyetemre, amelynek kémia professzorát, a magyarul nem tudó **Sangalettit** éppen leváltották.

1848 májusában jelent meg **Batthyány** miniszterelnök felhívása a megtervezendő honvédségbe való jelentkezésre. A volt katonatiszteknek ebben alkalmazást és előléptetést helyezett kilátásba. Görgey jelentkezett, s belépett századosi ranggal. Júniusban Bécsújhelyre és Prágába küldték gyutacsok beszerzése, ill. azok gyártásának megismerése végett. Aztán Szolnokra került egy kiképző táborba, már őrnagyként. Onnan felrendelték Pestre ezer katonával. Vonaton utaztak fel, mert akkor már nemcsak Budapest–Vác között közlekedett vonat, melynek centenáriumát 1996-ban ünnepeltük, hanem már Budapest–Szolnok között is mozdonyok pöfögtek. A Pestről nemsokára Debrecenbe kényszerülő kormány szintén vasparipán tette meg útjának első felét, Szolnokig.

Rövidre fogom most a 48/49 évek hadieseményeit, hiszen ezekről bőven szolt a szó könyvekben és előadásokban. **Jellasics** horvát bán, osztrák tábornok serege szeptember 11-én lépett át a Dráván, hogy rövid úton végezzen a forradalommal. De 29-én vereséget szenvedett Pákozdnál. Az osztrák határig üldözték. Görgey őrnagy Csepel szigetét őrizte. Aztán részt vett, most már ezredesként az Ausztriába mégis benyomuló honvédseregben. Ám a határon átlépő sereget Schwechatnál **Windischgrätz** megverte, s most ő nyomult be Magyarországra. **Kossuth Lajos** Görgey Artúrt immáron tábornokká nevezte ki 1848. november 1-jén, az ún. feldunai sereg parancsnokává. Görgey rögtön megállapította, hogy a magyar hadsereg még nagyon kiképzetlen. Budáig vonultak vissza, ahonnan a kormány december 31-én Debrecenbe tette át székhelyét. A fővárost nem kívánták védeni, annak romlására törni, Görgey serege Vác felé haladt, s az osztrák sereg bevonult Pestre. Görgey Vácon adta ki híres kiáltványát, melyben jelezte – többek között – hogy ő és serege ragaszkodnak és hűek maradnak esküjük szerint az alkotmányos királysághoz (1949. január 5.). Görgey serege továbbvonult a Felvidéken, de ez olyan bevonulás-kivonulás-féle volt. Bevonultak egy városba, s aztán otthagyták. A cél az egyesülés volt a közben a Tiszánál várakozó többi magyar hadtesttel, amely készült a tavaszi offenzívára. Tulajdonképpen nem tudom, hogy miért ekkora kerülővel haladt Görgey seregével, lehet, hogy Kossuth is ezen tűnődött, mert amint a sereg megérkezett, felmentette Görgeyt és helyette az öreg, Lengyelországból menekült **Dembinski** tábornokot nevezte ki (február 14.), amiből még számos baj származott. Dembinski előrenyomult serege már Kápolnánál csatát veszített (február 27.), s így a seregnek megint vissza kellett vonulnia a Tisza mögé. Erre újra Görgey kapta meg a főparancsnokságot (március 3.), de aztán megint föléje rakták **Vetter** tábornokot, aki újabb vereséget szerzett, visszavonulás következett megint a Tisza mögé. Újra Görgey vette át a parancsnokságot. Április 6-án végre nagy győzelmet aratott Isaszegnél. Előrenyomulás következett Pestig. Április 14-én a debreceni nagytemplomban az országgyűlés detronizálta a Habsburg házat és Kossuth Lajost kormányzónak választotta. Elég szép számú ellenzője is volt a javaslatnak. Budát megkerülve Komáromig jutott a magyar hadsereg. Ez volt a diadalmas tavaszi hadjárat. Továbbnyomulni előre, vagy Budát visszaostromolni, mert ott jelentős osztrák sereg maradt: ez lett ekkor a kérdés. Az utóbbi mellett döntöttek. Május 4-én kezdődött az ostrom. Ám az osztrákok várakozáson felüli harckésztséggel védték a várat. Május 7-én Görgeyt Kossuth hadügyminiszterré nevezte ki, de az egyelőre tovább vezette az ostromot. Végül május 21-én rohammal elfoglalta a magyar honvédség saját fővárosát. Május 21. máig a honvédség ünnepe. Keményebb harc volt, mint számították. Az osztrák parancsnok, **Hentzi** tábornok is elesett. Rövid dicsőség volt, hiszen

inkább a politikai, mint katonai események alig több, mint egy hónappal később a közben a fővárosba visszatért kormányt újra annak elhagyására kényszerítették, és az Szegedre távozott. Július 11-én **Haynau** tábornok csapatai megint bevonultak Budára-Pestre minden harc nélkül. Történelmünkbe visszapillantva tapasztalhatjuk, hogy Buda háromszor szenvedett el romokat termelő ostromokat. 1686-ban a főleg német keresztény hadsereg ostromolta, törökök védték; 1849-ben mi ostromoltuk és osztrákok védték; 1944/45-ben németek védték és oroszok ostromolták. Minden esetben kemény harc volt, mert keményen védték! Hát nem túl derűs ezt mondanom, de így volt. A szabadságharc közben a vége felé közeledett, az orosz segéderők már bent voltak az országban. Görgeyt felmentették a miniszterségből, melyet többnyire úgyis a fronton töltött, és kinevezték a komáromi magyar sereg parancsnokává, mellyel megint észak felé haladt, közben már orosz egységekkel összeütközve, hogy csatlakozzon a déli hadsereghez, mert Haynau Szeged közelében járt. A kormány Aradra költözött. Naiv dolog volt onnan a magyar koronát az orosz cári család valamelyik, bármelyik tagjának felajánlani, akit a cár erre kiszemelt (augusztus 7.). A déli hadsereg parancsnokává megint az öreg Dembinskit nevezte ki Kossuth, s az augusztus 5-én Temesvárnál súlyos, megsemmisítő vereséget szenvedett Haynautól. Kossuth a legfőbb polgári és katonai hatalmat augusztus 11-én átadta a seregével közben megérkezett Görgeynek és elhagyta az országot. Délre, Törökország felé. Görgeyt a világosi Bohus kastélyban **Bohusné** látta vendégül. Férje még Pesten volt mint országgyűlési képviselő. Férjéhez írt leveleiben az asszony beszámolt az utolsó napokról. Ez a levelezés értékes iratanyag! **Bohus László** közölt belőle nemrég a Magyar Nemzetben, ebből idézek. „*Augusztus 12. Az orosz vezérkari főnök Frohloff tábornok néhány kozák tiszttel jött át az udvarunkon. Görgey szobájába vitte a tábornokot és itt egy kerek asztal mellett írták alá a fegyverletétel okmányát... Délután két órakor asztalhoz ültünk, két oldalamon Frohloff és Görgey foglalt helyet. Az első komoly, hallgatólag férfi. Nem beszél sokat. Csak azt erősíté ismételten, hogy a magyar sereg hősiessé küzdött, senki sem mondhatja, hogy gyáván adta meg magát! Másik asztaltársam, Görgey is szótlan volt. Azt említé csupán, hogy sok dologban bizony igen szerencsétlen volt.*”

Másnap még ott reggelizett Görgey. Az asszony levelében olvasható: „*Megköszönte a vendégszeretetet és ekkor történt, hogy elmondta nekem e szavakat, mik édes vigasz és remény gyanánt soká hangzottak vissza szívemben. »Most még haragudni fog rám a nemzet, de bizton tudom, hogy három hét múlva kezet csókol majd nekem«...*” Augusztus 13-án 10 órakor az utolsó magyar hadsereg 30 ezer katonája és tiszte letette a fegyvert Világosnál **Rüdiger** orosz tábornok előtt.

Görgey Artúrnak kétségtelenül már néhány héttel korábban volt valamilyen kapcsolata az oroszokkal. Kaphatott is valamiféle utalást, hogy a fegyverletétel után nem kerül sor semmiféle büntetésre. Ám végül csak Görgey volt az, aki „megúsza” a dolgot egy „belföldi” számúzetéssel Ausztriába, a szépséges Wörthi tó mellé Klagenfurtba, ám az aradi 13 és még számos más katonatiszt kivégeztetett. Valószínű, hogy kapott valamiféle ígéretet az oroszoktól a kollektív bántatlan-ságra Görgey, amit az osztrákok nem tartottak be.

A Bohusnéól való búcsúzáskor mondott szavai, hogy három hét múlva kezet csókol neki a nemzet, bizony nem teljesedtek.

Áruló! Görgey áruló volt, elárulta nemzetét, hamarosan megszületett és elterjedt eme megnyilatkozás. Legelőször éppen Kossuth „dobta be” az áruló szót híres vidini levelében. A bulgár, de akkor Törökországhoz tartozó Vidin városában írta levelét, mellyel elárasztotta Európát, sőt Amerikát is. Így kezdődött: „*Szegény szerencsétlen hazánk el van veszve! Nem az ellenség ereje, hanem árulás és alávalóság által esett el. Ó, hogy ezt meg kellett írnom, s nem szabad meghalnom! Én Görgeyt a porból emelém fel, hogy magának halhatatlan dicsőséget, s a hazának szabadságot vívjon ki, s ő Magyarország gyáva hóhérjává lőn...*” Persze sokan nem is tudták értelmezni „érthetően”, hogy miért maradhatott életben éppen a főparancsnok, és főtisztjei nem! És miért nem harcolt még az utolsó hadsereggel tovább? Persze voltak olyanok is, akik belátták, hogy nem volt más lehetőség, a szabadságharc elveszett, pusztult volna el, még sok ezer ember kilátástalanul, két hatalmas hadsereg közé szorítva? A forradalom és szabadságharc bukásakor számosan menekültek külföldre, emigráltak, s folyt a vita odakint is, egymást bírálták így-úgy, akik itthon szerepet játszottak.

Hermann Robert az Altár című folyóiratban ez évben jelentette meg „*Görgey emlékiratai és a Kossuth emigráció*” című közleményét, melyben ismertette az emigránsok egymás közti vádaskodó leveleinek lehangoló gyűjteményét. S maradtak bujdosók itthon is sokan, köztük pl. **Vörösmarty**, aki a Széchenyi Könyvtárban található kiadatlan kéziratban, versben fejezte ki gyötrődését és átkát Görgeyről.

„*Hervadjon a fű, ahol megpihen*

Akadjon fel, midőn a fára néz

Enyhet ne adjon éhe-szomja ellen

A föld s ne nyújtsion soha emberkéz

Kergesse őt a balszerencse, mint

Szilaj kutyák a felriadt vadat;

Éljen nyomorban, kínban mindaddig

És hogyha elhal, verje kárhozat!”

A szabadságharc véget ért. 1849. december 31-én Pest város tanácsa díszpolgárává választotta **Julius von Haynau** báró tábornagyot, **Josip Jellasic** báró altábornagyot és **Ivan Paszkovics** herceg tábornagyot. Meglepő! Pest akkor még főleg német lakosságú város volt. Az ország gyászolt.

Görgey Artúr már a Klagenfurt melletti Vikringben élt meglehetősen nehéz anyagi körülmények között. Megpróbált egy molibdén-előállításra foglalkozó vállalat munkájába bekapcsolódni, kevés eredménnyel. Megkísérelt kémiaitanítást vállalni iskolákban, de ettől eltiltották. Így aztán főleg írással foglalkozott, részben könyvírással, de védekező, magyarázó, mentegető irományokat is kibocsátott, többnyire álneven.

A kiegyezéssel ő is hazatérhetett 17 évi száműzetés után, ám itthon általános ellenséges fogadtatásra talált. Egy ideig munkahelyet sem lelt, ám titkos támogatást a miniszterelnökségtől kapott. Nyilvános helyeken, ha mutatkozott, szidalmak vártak rá. Ha talált is állást, rövid idő múlva el kellett hagynia. A Lánchídnál dolgozott legelőször, a napi hídpénzt kellett elszámolnia. A pesti osztrák tulajdonú téglagyárban vezető állást talált, de a sok tüntetés miatt a tulajdonosok végül is lemondtak róla, némi végkielégítéssel ellátva őt. Aztán egy vasútépítésnél lett munkafelügyelő. Nem sokáig. Családi élete is bonyolódott. Felesége elköltözött. Szellemileg terhelt fia vele maradt, s lánya is hozzá jött, miután sikertelen házassága felbomlott.

Végül István öccse visegrádi házába költözött. Lassan az idővel megnyugodtak körülötte a kedélyek. Neves emberek is jártak már hozzá, köztük **Than Károly** lett kitűnő barátja, aki először írt Görgey kémiai tevékenységéről. Úgy mondják, aki egyszer elkerüli az akasztófát, az hosszú ideig fog élni. Görgeynél ez igazolódott. 98 éves korában, 1916. május 21-én Visegrádon hunyt el, pontosan azon a napon, amelyen 67 évvel korábban, 1849-ben elfoglalta Budát. Visegrádon is nyugszik. Akkor már újra dörögtek az ágyúk Európában, s megint betörték az oroszok Magyarországra!

Görgey Artúr meghalt, de a Görgey-kérdés megmaradt és még ma is él. Mint már említettem, kevés embernek lett akkora irodalma pro és kontra, mint neki. Keveset vitattak annyian, mint őt, s ez még napjainkig is él, s írtak róla így és úgy, és méltatták vagy szidalmazták. Megítéltetésében azonban látok valami rendszert, amely nem független az országban éppen uralkodó helyzettől. Azt mondhatnám, nézd meg, hogy pozitívan vagy negatívan ítéli meg a társadalom, főként az irodalom meg a média Görgeyt, s megmondom, milyen rendszer van az országban. Így értem azt, hogy Görgey a nemzet indikátora. A szabadságharc bukása után jó ideig az „áruló” korszaka volt. Valakit felelőssé kellett tenni a nemzet tragikus bukásáért. Görgey ugyan írt egy önigazololó könyvet német nyelven, melyet csak Lipcsében (1857) tudott kiadni „*Mein Leben und Wirken in Ungarn*” címmel (amely „Életem és működésem” címen magyarul csak 1911-ben tudott megjelenni), s amely könyv az önéletrajzok szokásos önigazolása. Ezt az önigazolást azonban a nemzet nem fogadta el. A század vége felé a polgárosodás megerősödése folytán, mint **Kosáry Domokos** írja „*a feltörekvő polgári rétegek képviselői*” már könnyebben fordultak el a függetlenségi és árulási romantikától.

1884-ben a volt honvédtisztek közt megindult egy mozgalom Görgey védelmében, ami érthető. A szabadságharc során Görgeynek sok ellenfele volt, de az egyszerű hadsereg szerette és tisztelte őt, jóllehet szigorú vezér volt. Századunk elején a bibliai kort elért férfi már a nemzet öregje kezdett lenni, felköszöntötték, ünnepelték, bár a kormány a majdnem hasonló korú királyra való tekintettel hivatalosan ilyenben sosem vett részt. Már más csengésű verseket is írtak hozzá, igaz, hogy nem kimagasló költők. Így pl. **Kozma Andor** írta 80. születésnapjára:

„Mert bízva vár a jobb jövőre

Mikor majd egynek látja a hazát,

Harsogni hallja az ő igazát

Mikor a nemzet bekapogtat nála

S rajongva mondja: Hála néked, hála

Bántottak, bocsánat érte.”

A két háború között **Szekfű Gyula**, a kor vezető történésze elítélte a képtelen árulási vádat. Számos más, Görgeyt pozitívan megítélő történelmi munka jelent meg. 1935-ben Görgeynek nagyon szép lovas szobrot emeltek a budai Vár bástyasétányán. A szoboravatáson jelen volt **Horthy Miklós** kormányzó. A szobor a második világháborúban megsérült, ledőlt, később beolvasztották, mint annyi más szobrot, a Sztálin szoborba.

Ezek után bizonyára nem lepődnek meg, hogy a következő korszakban, ama bizonyos általunk átélt negyvenes években Görgey „nem feküdt jól”. Ezt már 1948-ban jelezte egy **Tóth Lajos** nevű író „*Az áruló*” című könyve. Aztán jöttek a nagy párttudósok, mint **Mód Aladár**, **Andics Erzsébet**, hogy **Révairól** ne is beszéljek, és mások is megírták eleve elfogult műveiket e kérdésben. A Párt politikusai elvárták, hogy Görgey hitvány ember legyen, s a Párt történészei ezt buzgón teljesítették, s igyekeztek még osztályharcos szempontokkal kiegészíteni. A Párt, tudjuk, mestere volt a propagandának, a tankönyvek, az iskolák azt tanították, amit előírtak, s azt hiszem, az akkori ifjúságot biztosan sikerült meggyőzni Görgey aljas árulói mivoltáról, ami még talán máig megvan az azóta felnőttekben. Görgey lovas szobrát nemrégén újra felállították, a leleplezésnél hallható volt a televízióban egy kis csoport „áruló” kiáltása. Talán nézték a szoboravatást, amelyre még visszatérek, a televízióban Önök is. De már jeles és nem pártvonalú magyarok művei is tanúskodnak arról, hogy bizony felébredt a múlt század világa. Biztosan sokan látták **Illyés Gyula** nagy írónk „*Fáklyaláng*” című művészi színdarabját, filmjét, mely Görgey-t megint teljesen negatívan mutatta be.

Azóta megint kezdett átcsapni az indikátor. Már a szocialista rendszer lassú bomlása során objektívebb írások is megjelentek nemcsak Görgeyről, hanem egész kifacsart történelmünkéről, amiben szerintem a *História* című folyóiratnak volt kezdeményező és jelentős szerepe. 1986-ban **Antall József**, akkor még az Orvostörténeti Múzeum főigazgatója kezdeményezte egy Görgey Munkabizottság létrehozását, melynek tagjává engem is felkért. 1988-ban a Tudományos Akadémián „*A Görgey kérdés utolsó ötven éve*” címmel Kosáry Domokos tartott előadást, s ebben arra utalt, hogy ideje lelkiismeretesen és elfogulatlanul megvizsgálni a szabadságharcot, s azon belül különösen Görgey Artúr szerepét. 1993-ban a Hadtörténeti Múzeum Görgey kiállítást és emlékülést tartott, emléktábla került a visegrádi házra. Aztán felmerült a Görgey szobor újr felállításának terve, ami azóta meg is valósult. Nagyon szép ez a lovas szobor ott fenn a várban, de véleményem szerint most éppen megint túlcsap az indikátor. Görgey Artúrt én igaz hazafinak tartom, akit a történelem nehéz próbák elé állított. Hadvezéri képességeit sem lehet kétségbe vonni, bár az olyan mondatokat, mint pl. amelyet mostanában olvastam, hogy „*Görgey a múlt századok legnagyobb hadvezére, akit csak Napóleonnal lehet összehasonlítani*” túlzottnak tartom. Csak két alternatíva volt, vagy eleve elveszett csatába vinni a megmaradt haderőt, vagy kapitulálni és letenni a fegyvert. Az utóbbit választotta, biztos, hogy nagyon nehezen. Mindemellet azonban azt hiszem, nem éppen egy fegyverletételre kényszerült hadvezérnek kellett volna szobrot állítani, különösen akkor nem, amikor 14 kivégzett tábornoknak nincsen a mai Magyarországon emlékműve.

Ám feltűnt egy új megoldás, mely szerint lehet, hogy Görgey nem is volt Görgey és ezzel meg is oldódna a Görgey-kérdés. Ugyanis 1996-ban jelent meg a budapesti **Kéri Edit** „*Ki volt Görgey*” című könyve magyar–kanadai kiadásban. A szerző igen nagy munkát és energiát fektetett bele, hogy a Görgey családról fellelhető minden emléket, legyen az könyvtárban, levéltárban, vagy magántulajdonban, felkutasson. Igen gazdag anyagot gyűjtött a Görgeyek külsejéről, hajszínéről, családjaikról stb. Átnézte feltalálható levelezésüket, ifjúkorukat, nyelvtudásukat, szóval mindent, amihez hozzájuthatott és ezekből állította össze kétkötetes érdekes könyvét, mely kissé rendezetlen, erősen meglehetősen, s híven tükrözi a szerző alaphozzáállását, nevezetesen, hogy Görgey Artúr nem is volt Görgey. A könyv jeles példája annak a – tudósoknál elég gyakori – jelenségnek, hogy van egy érdekes elképzelésük, melyet aztán mindenáron bizonyítani, elfogadtatni kívánnak. A szerzőnő egy közelebbiről nem datált éjszakán egy Görgey által írt levél olvasása közben hajnali 3 órakor fedezte fel, hogy Görgey nem Görgey, az igazi Görgey még katonaiskolás korában meghalt májbajban, esetleg megmérgezték, de ezt eltitkolták, s helyette Görgey néven beállítottak egy kémeket. Ez a kém végezte el a katonaiskolát, tanult kémiát, lett hadvezér, nyert és veszített csatákat, mindezt azon célból, hogy végül Világoson letétesse hadseregével a fegyvert, s megszüntesse a magyar szabadságharcot, aztán leküldjék Karintiába. Mindezt pedig az osztrák titkosszolgálat szervezte és végezte el. Valóban ezek szerint az osztrák titkosszolgálat utólérhetetlenül tökéletes volt. Vele semmi más hasonló szervezet nem összehasonlítható. Sem Gestapo, GPU, ÁVO, hiszen ez a zseniális osztrák titkosszolgálat tíz évvel a magyar forradalom előtt már tudta, hogy az mikor fog kitörni, időben kiválogatták a fiatalembert, akit Görgeyként katonatisztté, majd kémikussá képeztek, felfedezték vele a laurinsavat, aztán megint beléptették a hadseregbe. Előre látták, hogy ő lesz a magyar hadsereg főparancsnoka, s akkor sikeresen módjában lesz a hadsereggel a fegyvert letétni. S mindezt már korán meg kellett tervezni! Hát belátják, hogy ez valóban csodálatos képességű titkos szervezet lehetett! De ki volt aztán a visegrádi öregúr? Erről nem szól a fáma.

IRODALOM

Görgey Artúr: *Mein Leben und Wirken in Ungarn in Jahren 1848/49*, Leipzig 1852.

Görgey István: *Görgey Artúr ifjúsága és fejlődése a forradalomig*, Bp. 1916.

Pethő Sándor: *Görgey Artúr*, Bp. 1930.

Kosáry Domokos: *A Görgey kérdés és története*, Bp. 1936.

Kosáry Domokos: *A Görgey kérdés és története*, Bp. 1994.

Kéri Edit: *Ki volt Görgey?* Bp. 1996.

Továbbá: Hermann Robert, Szőkefalvi Nagy Zoltán, Than Károly, Móra László, Bohus László Görgeyvel kapcsolatos publikációi.